

Regionale Energiestrategie

Metropoolregio Eindhoven

2. Besparing

Bijlage 2.1 Doelgroep Wonen

Metropoolregio Eindhoven

RES Regionale
Energie
Strategie

Bijlage 2.1: Doelgroep Wonen

1. Ambitie

Mensen duurzaam in beweging krijgen zodat ze zoveel mogelijk energie gaan besparen, waarmee we onze CO₂-uitstoot kunnen reduceren. De klantreis voor de doelgroep Wonen beter faciliteren. Dit willen we bereiken door bewustwording te creëren, weerstand weg te nemen en handelingsperspectief te bieden. Verder sluit de ambitie aan op de algemene ambitie voor Besparing.

2. Opgave

Om de opgave te bepalen zijn verschillende analyses gedaan: doelgroepenanalyse, stakeholderanalyse en middelenanalyse. De grootste uitdaging die volgt uit onze analyse is: hoe gedragsverandering te bereiken en handelingsperspectief te bieden, zodat dit leidt tot meer energiebesparing. Er zijn namelijk verschillende soorten weerstanden die de verschillende doelgroepen kunnen ervaren. Belangrijke weerstanden voor veel mensen zijn: andere prioriteiten (financieel, gezondheid, zorg, drukke baan), het gevoel dat je niet echt kan bijdragen en het gemis aan garanties (ga ik echt besparen?).

• Doelgroepen

Uit de doelgroepen analyse kwamen de volgende doelgroepen: particuliere woningeigenaren, woningcorporaties, particuliere huurders, VvE's, eigenaren van sociale koopwoningen. Vervolgens hebben we ons voor de RES 1.0 geconcentreerd op particuliere woningeigenaren en woningcorporaties. Deze twee subdoelgroepen zorgen samen voor 74 procent van het verbruik van de doelgroep Wonen. De keuze voor deze doelgroepen hebben we verder gemaakt omdat woningcorporaties al een georganiseerde doelgroep is die vaak al in gesprek is met de gemeente over verduurzaming van het vastgoed (prestatieafspraken). Tevens vormt de doelgroep particuliere woningeigenaren de grootste doelgroep.

Van middelenanalyse naar klantreis-analyse

Voor de doelgroep particuliere woningeigenaren hebben we gekeken welke middelen er zijn en hoe deze middelen werken. Vervolgens hebben we de diverse middelenanalyse getoetst aan hun bijdrage aan volgens ons de ideale klantreis en de uitkomsten vastgelegd in een SWOT analyse. Op basis van deze SWOT analyse hebben we een aantal aanbevelingen gedaan (zie bijlage 2.1.1: SWOT Middelen Analyse).

De analyse van middelen voor de doelgroep particuliere woningeigenaren leidt tot de volgende conclusies:

- De meeste middelen zijn vooral aanbodgericht. Er wordt niet primair uitgegaan van behoeften of vraag, er wordt beredeneerd vanuit wat er beschikbaar is;
- Het aanbod wordt met name op generieke wijze aangeboden zonder rekening te houden met verschillende doelgroepen of behoeften;
- Er wordt tussen gemeenten nog niet veel samengewerkt of kennis uitgewisseld.

Na de analyses en overleg met vertegenwoordiging van de lokale energievoerders kwamen we tot de conclusie dat er niet alleen naar de middelen (de aanbodkant) moet worden gekeken, maar juist ook naar de behoeften van particuliere woningeigenaren. [Stakeholders](#)

We hebben ook een analyse gemaakt van de stakeholders voor de subdoelgroepen woningcorporaties en particuliere woningeigenaren. We kwamen tot de volgende belangrijke stakeholders: gemeenten, lokale energiecoöperaties, woningcorporaties zelf, woningeigenaren.

Woningcorporaties

Met woningcorporaties zijn veelal op lokaal niveau al prestatieafspraken gemaakt over verduurzaming van het vastgoed. Naar de woningcorporaties is een kwalitatieve uitvraag m.b.t. energietransitie gestuurd. Ze zijn bevraagd over de rol die ze hebben en de zaken waar ze tegenaanlopen. Voor de resultaten zie bijlage 2.1.2: presentatie Inventarisatie.

Aanpak

Voor de particuliere woningeigenaren en de woningcorporaties hebben we een verschillende aanpak. Dat wordt hieronder nader toegelicht. (bijgaand bijlage 2.1.3: uitwerking van de routes en onze visualisatie)

Particuliere woningeigenaren

Samen met het Energiehuis en Energieloket hebben we de behoeften van particuliere woningeigenaren in beeld gebracht met 8 routes. Deze routes laten zien welke stappen woningeigenaren doorlopen in het besparen van energie.

Deze analyse van de 8 routes leerde ons dat niet alle woningeigenaren hetzelfde zijn en dezelfde route doorlopen. We kunnen het daarom het samen beter doen als we:

- Vraag gestuurd gaan werken
- Handelingsperspectief bieden
- Meer met elkaar gaan optrekken en beter samenwerken

De 8 verschillende routes zijn als volgt:

- Direct besparen (kleine besparingsmaatregelen)
- Recht op het doel af (weet al wat ze willen, pakken het stapsgewijs aan)
- Rustig oriënteren (willen besparen, maar weten nog niet hoe/wat)
- Ontzorging (willen wel verduurzamen, maar met zo min mogelijk eigen inspanning)
- Wijkaanpak/samen doen (samen met de burens de woningen in de buurt verbeteren)
- Eigen oplossingen (willen zelf aan de slag en experimenteren)
- Direct vergaand verduurzamen (willen in een keer grote stappen zetten, dus b.v. in één keer met hun woning naar aardgasvrij)
- Nieuwbouw (een nieuwe woning laten bouwen)

Maar hoe weet een gemeente nou op welke routes zij in kunnen zetten? Hiervoor kunnen zij de 5 persona-types/leefstijlen van het Motivaction onderzoek '5 tinten groener' gebruiken. De leefstijlen helpen bij het bepalen welke routes een bepaalde doelgroep zal doorlopen en welke communicatiestrategie en -middelen daarbij passen. De verschillende leefstijlen zijn:

- Structuurzoekers
- Statusbewusten
- Plichtsgetrouwen
- Verantwoordelijken
- Ontplooiers

Als gemeentes kunnen we samen onderzoeken wat de representatie van de leefstijlen binnen de verschillende gemeenten is en bij welke groep je denkt de meeste energiebesparing te kunnen

behalen. Op basis daarvan kun je een communicatiestrategie opstellen die uitgaat van de behoefte van inwoners en niet uitgaat van de beschikbare middelen. Zo kun je op effectievere wijze communiceren met de doelgroep particuliere woningeigenaren.

De werkgroep wonen heeft voor alle 8 routes uitgewerkte welke persona's, communicatiestijl en aanpakken hierbij passen. Dit is uitgewerkt in een uitgebreid schema (Zie bijlage 2.1. 4: Schema 8 routes). Hierin wordt ook meegenomen:

- Energieadvies
- Bereik/impact
- Financieringsmogelijkheden
- Randvoorwaarden
- Of de resultaten meetbaar zijn
- De rol van de gemeente
- Rol LEC
- Mogelijke stakeholders
- Voordelen
- Uitdagingen
- Koppelkansen
- Kansen voor regionale samenwerking

Deze aanpak biedt gemeenten handvatten voor het opzetten van een communicatiestrategie en besparingsaanpakken.

Doel is om gemeenten te enthousiasmeren samen te werken op de verschillende routes. B.v. willen zij inzetten op dezelfde routes en samen nadenken over besparingsaanpakken? Deze aanpak is getoetst bij de ambtenaren wonen, communicatie en duurzaamheid uit de MRE. Grotendeels is men enthousiast over onze aanpak, maar zijn zij in vele gevallen zelf nog zoekende naar op welke routes ze willen inzetten en het maken van een communicatiestrategie.

Deze aanpak is ook getoetst bij de LEC's. Die waren enthousiast, maar wezen ons erop dat dit voornamelijk nog de analyse kant is. Voor de uitvoering moet je meer concreet worden. Hier wordt m.b.t. de LEC's onder het kopje 'uitvoering' verder over uitgeweid.

Conclusie particuliere woningeigenaren

Met deze aanpak en door samen te werken zijn we samen slimmer duurzaam bezig. Samen krijgen we mensen duurzaam in beweging.

Door meer te luisteren naar de particuliere woningeigenaren, onze activiteiten op hen af te stemmen en weerstanden weg te nemen kunnen we beter inspelen op de persoonlijke behoefte. Zo helpen we elkaar om samen meer energie te besparen.

Woningcorporaties

Uit de inventarisatie bij de woningcorporaties kwamen de volgende belangrijke punten:

- Vastgoed wordt wel verduurzaamd, maar het gedrag van huurders vaak niet (of gaan juist meer energie gebruiken). Gedragsverandering is dus een heel belangrijke opgave.
- Woco's lopen aan tegen praktische uitdagingen, namelijk lokale wet- en regelgeving staat soms verduurzaming van het vastgoed in de weg (b.v. het bestemmingsplan, leges ec.)
- Warmtetransitie als leerproces (duidelijkheid over huidige kansen/beperkingen, hoe gaan we elkaar versterken in het proces (zij als kennis van techniek en uitvoering, wij vanuit onze beleidsrol), Kennisuitwisseling, etc.

De inventarisatie maakt duidelijk waar de uitdagingen en kansen liggen. Hoe we nu verder gaan wordt toegelicht onder het kopje 'uitvoering'.

3. Uitvoering

De uitvoering concentreert zich op verschillende onderdelen: van het zoeken van samenwerkingsverbanden, tot het onderzoeken, initiëren en uitvoeren van concrete projecten.

Hieronder volgt de opsomming van mogelijke uitvoeringsstappen/-plannen.

- Verder overleg en afstemming met LEC's over rol in de uitvoering en samenwerkingen met gemeenten. Zorgen dat gemeenten dit gesprek met hun lokale energiecoöperatie gaan voeren om zo vanuit een eenduidige aanpak en communicatie de doelgroep te benaderen. Vertegenwoordigers van de LEC's geven aan voor zichzelf de volgende rol te zien: coachende rol, gidsende rol en informerende rol.
- We inventariseren welke concrete energiebesparingsprojecten bij de verschillende gemeenten lopen. Gemeentes die willen samenwerken in deze projecten bij elkaar brengen. Zorgen dat kennis over de energiebesparingsprojecten wordt geborgd.
- Ook inventariseren/onderzoeken of er kansrijke nieuwe besparingsprojecten kunnen worden opgezet
- A2 gemeentes gaan samen werken aan een strategisch communicatieplan. Hiervoor delen zij onderling kennis met Oirschot, die zich in dezelfde fase bezit. Optie daarna: bekijken of we voor de gehele regio een strategisch communicatieplan kunnen maken?
- Onderzoeken vervolg de Groene Zone (maar dan met focus op isolerende maatregelen/besparingsaanpakken)
- Gemeente helpen bij het maken van een keuze voor een vervolg van het energieloket. Het huidige energieloket Zuid Oost Brabant wordt april 2021 opgeheven.
- Proberen in gesprek te komen met woningcorporaties. Kijken wat toegevoegde waarde is voor samenwerking voor bevorderen gedragsverandering.
- Onderzoek Motivaction leefstijlonderzoek uitvoeren voor de MRE. Idee om nu eerst het onderzoek uit te voeren als pilot te doen voor de A2 gemeenten. Bij succes uitrollen voor de andere MRE gemeenten. Hier zijn kosten aan verbonden. Nader onderzoeken waar de kosten gaan landen.
- Organiseren gesprek voor interne organisatie (focus op ambtenaren wonen, duurzaamheid en communicatie) voor kennisoverdracht, bewustwording, gesprek op gang brengen samen verantwoordelijk voor de opgave. Het is niet alleen een opgave voor alleen de ambtenaar duurzaamheid.
- Bij eventueel vervolg van de RRE/RREW uitzoeken hoe we regionaal of subregionaal gezamenlijk tot een aanpak kunnen komen.

Advies voor vervolgstappen:

- Energiebesparing inbedden in uitvoeringsorganisatie RES.
- Blijven stimuleren dat energiebesparing voornamelijk een lokale opgave is. Waarborgen dat gemeentes niet achterover gaan leunen ('de regio lost het wel op').
- Besparingsacties monitoren.

Bijlage 2.1.1: SWOT Middelen Analyse

Voor de doelgroep wonen zijn verschillende middelen in de klantreis in een middelenmatrix geïnventariseerd. Hieronder worden de verschillende stappen in de klantreis geanalyseerd. Dit gebeurt aan de hand van een SWOT-analyse en de inventarisatie van de middelen binnen de klantreis. Ten slotte worden conclusies getrokken over de desbetreffende stap in de klantreis. Dit zijn algemene conclusies die per doelgroep kunnen verschillen.

1. Bewustwording

De eerste stap in de klantreis is het creëren van bewustwording van het feit dat particuliere woningeigenaren energiebesparende maatregelen in hun woning kunnen nemen en hoe ze dit moeten doen. In de middelenmatrix zijn de volgende middelen geanalyseerd:

- Gemeentelijke communicatiecampagne
- Duurzaamheidsprijs
- Voorlichting op beurzen
- Bewonersbijeenkomsten
- Kennisdagen
- Bewonersbrieven
- Social media
- Media (tv, krant etc.)
- Bewustwording op scholen
- Voorlichting via scholen
- Energieloket
- Sociaal netwerk
- Informatieverstrekking
- Warmtefoto's
- Makelaars
- Veranderen regelgeving
- Voorlichting via de LECs
- Energieadviseurs
- Goede voorbeelden: storytelling en ambassadeurs

Analyse

Strenghts	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • Met goede informatievoorziening weten bewoners wat een logisch stappenplan voor hen is om energie te besparen. Voorlichting moet onafhankelijk en objectief zijn. • Landelijk zijn er al informatiebronnen met een goede inhoud (zoals MilieuCentraal) • Via diverse trajecten is er al veel ervaring opgedaan, maar onduidelijk is wat het resultaat van die trajecten is. Voorbeelden van trajecten zijn campagnes, acties etc. • Gemeente is betrouwbare informatiebron voor de meeste inwoners en werkt samen met partners die als betrouwbaar worden gezien. • Samenwerking met partners (scholen, LECs, energieloket) kan bewustwording versterken. • Biedt inspiratie/een voorbeeld voor de inwoners die nog geen actie ondernemen 	<ul style="list-style-type: none"> • Geeft niet altijd handelingsperspectief • Geeft niet altijd een stappenplan op lange termijn • Geeft niet altijd informatie die van toepassing is op de situatie van de inwoner en de woning • Voorlichting komt voort uit technische inzichten, dus is niet voor iedereen begrijpelijk of spreekt niet iedereen aan • Geen goede afstemming van de communicatiestrategieën op de verschillende doelgroepen (in de breedste zin van het woord: jongeren/ouderen, pessimisten/optimisten, particuliere woningen/woningcorporaties, etc.) • Onduidelijkheid over wie de boodschap verspreidt en wat de belangen erachter zijn • Het stimuleren van bewustwording is een nieuwe en ook lastige rol voor de gemeenten, anders dan de traditionele overheidsrollen. • Niet elke LEC ziet voor zichzelf een directe rol weggelegd in de bewustwordingsfase. • Er is vaak geen direct verband te leggen tussen bewustwordingsactiviteiten en resultaat aan het eind van het proces. • Veel activiteiten 'stokken' in het proces. • Veel focus op perfectie, weinig op het uitvoeren, vanwege weinig ervaring gemeente met bewustwordingsprocessen.
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> • Koppeling met andere lopende opgaven kan versterken, bijvoorbeeld: verduurzaming huis bij het levensloopbestendig maken. • Regionale samenwerking in het opstellen van een communicatieboodschap met een lokale uitvoering/uitzending. • Het aanwijzen van energie ambassadeurs en het tonen van goede voorbeelden, goed voorbeeld doet volgen • Inspelen op natuurlijke momenten (bijvoorbeeld bij een verhuizing of verbouwing) • Bij het benaderen meer richten op een specifieke doelgroep. Aansluiten op momenten en aanpakken die voor die doelgroep logisch zijn. • Integreeren in bestaande activiteiten (er zijn namelijk enorm veel contactmomenten tussen overheid en burger/bedrijf) 	<ul style="list-style-type: none"> • Niet iedereen zal uit eigen beweging gebruik maken van of geïnteresseerd zijn in voorlichting • Kansen worden gemist door niet goed samen te werken met andere beleidsvelden en partners/initiatieven • Onvoldoende aandacht onder gemeentebestuur voor energiebesparing, waardoor er (te) weinig middelen beschikbaar worden gesteld doordat de focus ligt op andere zaken, b.v. (grootschalige) duurzame energieopwekking • Verwarring door tegenstrijdige adviezen en gebrek in kennis over de techniek

Conclusie

- Wanneer er plannen worden gemaakt voor de bewustwordingsfase, dan moeten deze sterk georiënteerd zijn op de uitvoering. Veel aandacht in de overheid gaat in de praktijk echter naar de planvorming. De uitvoering gaat vaak 'verloren' of er is onvoldoende aandacht voor het nemen van de stap naar uitvoering. Het resultaat is dat er relatief veel papier wordt geproduceerd, maar weinig activiteiten.
- Een goede samenwerking met andere initiatieven en beleidsvelden is van groot belang. Waar mogelijk energiebesparing als meekoppelkans.
- De overheid is een belangrijke informatiebron, want wordt gezien als betrouwbaar. De gemeente moet hierbij ook de koppeling weten te maken met andere opgaven die er spelen, hier liggen kansen. Het is nog niet duidelijk op welk overheidsniveau de informatie het beste georganiseerd kan worden.
- Er moet duidelijke informatievoorziening komen die afgestemd is op het individu en de unieke situatie (b.v. woningtype, doelgroep).
- Er moeten mogelijkheden worden geboden om na de informatievoorziening direct stappen te kunnen nemen.
- De focus moet mede liggen in het organiseren van activiteiten op bepaalde doelgroepen/situaties.
- Regionale bewustwordingsprocessen hebben tot op heden niet het gewenste resultaat behaald binnen de MRE. Daarom is het onduidelijk welke bewustwordingsprocessen goed regionaal georganiseerd/uitgevoerd kunnen worden.

2. Overweging

De tweede stap binnen de klantreis is het overwegen van de opties en welke keuzemotieven hierin een rol spelen. In de middelenmatrix zijn de volgende middelen geanalyseerd:

- Goede voorbeelden.
- Energiecoaches/adviseur.
- Integraal advies.
- Begeleiding.

Analyse

Strengths	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • Duidelijkheid zijn over het te volgen stappenplan. • Geven van handelingsperspectief • Samenwerking initiatieven / partners en gemeente geeft inwoner vertrouwen • Persoonlijk advies door een adviseur is een advies op maat voor de eigen woning, waardoor er inzicht ontstaat in het stappenplan 	<ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteit advies moet goed bewaakt worden. Vaak is hier geen controle op • Een te diversiteit van adviezen kan verlamdend werken • Particulieren willen niet betalen voor persoonlijk advies, vanwege diverse redenen. • Niet elk advies geeft evenveel handelingsperspectief. • Begeleiding van het vervolgproces ontbreekt vaak
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> • Kan samenwerking worden gezocht met andere (buurt)bewoners. Samen oppakken van de opgave maakt het makkelijker. • Advies afstemmen op doelgroepen Handelingsperspectief kan uiteindelijk gekoppeld worden aan de toekomstige warmteoplossing. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ingewikkelde regels of subsidieregelingen zorgen voor onduidelijkheid. • Onvoorspelbaarheid in beschikbaarheid subsidiemogelijkheden, creëert een afwachtende houding. • Onvoldoende capaciteit/middelen bij gemeente voor het aanbieden/ondersteunen van handelingsperspectief • Er moet voldoende aanbod zijn van goed gekwalificeerde adviseurs of uitvoerders voor het vervolgproces. • Door weinig aanbod kunnen er hoge prijzen voor het nemen van de maatregelen ontstaan. • Wachten op nieuwe technieken leidt tot uitstelgedrag.

Conclusie

- Gemeente moet inzetten op samenwerking partners & stakeholders/initiatieven met meerdere betrouwbare routes voor advies.
- Er moet voldoende handelingsperspectief vanuit de bedrijven zijn richting de inwoners, om ook daadwerkelijk te kunnen uitvoeren.
- Er moet duidelijkheid zijn over wie de proceskosten betaalt om tot uitvoering te komen. Onderzoeken of dit door de gemeente of Rijksoverheid kan worden gefaciliteerd/gefinancierd.
- Advies moet worden gegeven in de context van het verduurzamen van de woning en de route naar een aardgasvrije woning.
- Overheid staat aan de lat om te zorgen dat er voldoende capaciteit is aan adviseurs en technische bedrijven. Afspraken maken met onderwijsinstellingen voor regelmatige bijscholing m.b.t. nieuwe ontwikkelingen/technieken.

3. Aankoop

De derde stap in de klantreis is aankoop. In deze SWOT analyse wordt deze onderverdeeld in financiering en in leveranciers selecteren/uitvoering.

3.1 Financiering

In de middelenmatrix voor het onderdeel financiering zijn de volgende middelen geanalyseerd:

- Duurzaamheidslening/energiebespaarlening
- Hypotheek
- Grond gebonden hypotheek
- ESCO's
- Voorfinanciering
- Subsidies
- Garanties
- Duurzaamheidsfonds
- Verzilverlening

Analyse

Strengths	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • Strengths • Stimuleert inwoners om daadwerkelijk stappen te nemen. Investeringskosten kunnen voor hen worden verlaagd • Ook voor inwoners met minder te besteden een mogelijkheid bieden om hun woning te verduurzamen • Overheid kan door financieringsmogelijkheden te bieden laten zien dat ook zij haar verantwoordelijkheid neemt • Verzilverlening maakt het ook mogelijk voor ouderen (75+) om geld te lenen (financiering d.m.v. overwaarde). • 	<ul style="list-style-type: none"> • BKR registratie vormt in sommige gevallen een belemmering voor het verstrekken van leningen/hypotheek, terwijl uiteindelijk het besteedbaar inkomen door energiebesparing toe kan nemen • Kan bij gemeentelijke financiering veel capaciteit kosten voor administratie, juridica en aanbesteding. • Gemeente heeft weinig invloed op het aanbieden van financieringsmogelijkheden door andere partijen (banken, ESCO's, etc.) • Niet iedereen wil of kan een lening aangaan om maatregelen te financieren.
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> • Inspelen op natuurlijke momenten (bijvoorbeeld bij een verhuizing of verbouwing). • Meekoppelkansen mogelijk, b.v. een financiering voor levensloopbestendig maken combineren met verduurzamen van de woning • Verschillende financieringsmogelijkheden door overheid, ESCO's en banken op elkaar af stemmen voor versterkend effect. • Financieringsopties voor verduurzamingsmaatregelen meer naar voren laten komen bij financiële instellingen. • De rente voor leningen overheid of hypotheek is laag. • Ervaring opdoen met innovatieve financieringsconstructies, zoals het woningabonnement in Eindhoven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bij het ontstaan van een financiële crisis zitten bewoners met nog meer leningen dan alleen een hypotheek • Leningen en subsidies moeten wel direct gekoppeld zijn aan energiebesparende maatregelen. Goede waarborging nodig. • De berekende terugverdientijd kan langer zijn dan verwacht door verschillende omstandigheden. • Financieringsmaatregelen worden vooral toegepast voor energiebesparende maatregelen die zichzelf terug verdienen. Onduidelijk hoe dit straks moet functioneren in de laatste stap van aardgasvrij.

Conclusie

- Het bieden van extra financieringsmogelijkheden kan een stimulerend effect hebben op het nemen van energiebesparende maatregelen.
- De gemeente heeft echter weinig invloed op wat andere partijen, zoals banken of ESCO's, aanbieden, maar misschien dat er op regio en op rijksniveau wel afspraken kunnen worden gemaakt.
- Het is daarom belangrijk om te bekijken wat de gemeente zelf (of regionaal) als financieringsmogelijkheden kan bieden en waar de gemeente kan samenwerken met reeds bestaande initiatieven die financieringsmogelijkheden bieden.
- Het bieden van financieringsmogelijkheden moet altijd worden gecombineerd met goede voorlichting en betrouwbare handelingsopties.

3.2 Leveranciers selecteren /uitvoering

In de middenmatrix zijn leveranciers selecteren/uitvoering de volgende middelen geanalyseerd:

- Platform.
- EC: advies offertes.
- Certificering/keurmerken.
- Training/kwaliteit handelen.
- Opleiden van voldoende personeel.

Analyse

Strenghts	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • Steeds meer bedrijven zijn kwalitatief goed in het verduurzamen van de woning. • Kwaliteit en opleiding wordt landelijk steeds verder vormgegeven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Een krapte op de arbeidsmarkt voor praktische technische beroepen zorgt voor weinig aanbod en wellicht een hogere prijs. • Nieuwe technologieën zorgen voor wisselende kwaliteiten van de uitvoering • Voor particulieren niet duidelijk waar ze goede uitvoerders kunnen vinden. • Mogelijkheid in het ontstaan van verschil van mening over gegeven het advies tussen adviseur en uitvoerder. • Niet alle uitvoerende partijen zijn op dit moment in staat om deskundig advies te geven omdat de kennis van nieuwe ontwikkelingen ontbreekt.
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> • Regionale en/ landelijke aanpak voor het arbeidsmarktvragestuk. • Kans voor de regio voor ontwikkeling van extra banen. • Ontwikkeling van nieuwe kwaliteitskeurmerken om zekerheid aan de consument te bieden • Lokaal aanbod op één plek/platform zichtbaar maken en daardoor de lokale ondernemers een stimulans bieden 	<ul style="list-style-type: none"> • De gewenste energiebesparing wordt niet gerealiseerd als de kwaliteit van de uitvoering onvoldoende is. • Vraag die soms gecreëerd wordt door grootschalige acties, zorgt vaak voor kwalitatieve uitdagingen in de uitvoering. • Grootschalige activiteiten zetten lokale, kleinere uitvoerders onder druk. Grotere bedrijven kunnen makkelijker voldoen aan de vraag. • De aanstaande warmtetransitie gaat nog meer druk zetten op de kwaliteit van uitvoeren. • Niet elke bewoner wil betalen voor kwaliteit • Door grote vraag naar uitvoerders blijven ook slechte partijen op de markt. • Er zijn onvoldoende mensen die kunnen worden opgeleid als installateur of isolatie specialist.

Conclusie

- Wanneer de vraag naar uitvoerders vanwege de warmtetransitie (of andere grote projecten) toeneemt is het niet zeker of er voldoende (uitvoerings)aanbod is en of deze kwalitatief goed is. Het regionaal Energieloket heeft b.v. lijsten van gekwalificeerde leveranciers.
- Belangrijk is om in de energietransitie lokale (uitvoerings)partijen een kans te bieden.
- Grote gemeentelijk of regionale projecten kunnen (tijdelijk) vastlopen op de uitvoering, als het aanbod de toegenomen vraag niet aankan (zie b.v. start Groene Zone).
- Regionaal en landelijk moet worden ingezet op het opleiden van voldoende experts/uitvoerders en het regelmatig bijscholen.

4. Service

De laatste stap in de klantreis is service (b.v. in de vorm van nazorg). In de middelenmatrix zijn de volgende middelen geanalyseerd:

- Persoonlijke verhalen/ervaringen delen
- Perspectief op vervolg handelen

Analyse

Strenghts	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • Sociaal netwerk (mond-op-mond reclame) is belangrijk in het vinden van goede partijen • Doordat er vertrouwen is, is de kans groter dat de volgende stap gemakkelijker wordt genomen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wat voor de een slecht is bevallen, wil nog niet zeggen dat dat ook geldt voor een ander (persoonlijk). Iedereen heeft zijn eigen voorkeuren. • Wat voor de een werkt, werkt niet perse voor de ander. Er moet altijd goed advies worden ingewonnen.
Opportunities	Threaths
<ul style="list-style-type: none"> • Regionaal delen van de resultaten uit nazorg zodat dit niet lokaal allemaal hoeft te worden uitgezocht. • Van fouten kan worden geleerd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Door slechte verhalen wordt de vervolgstap niet genomen.

Conclusie

- Goede voorbeelden en verhalen delen via het sociale netwerk (online en offline) is van belang om ook de rest van de inwoners in beweging te krijgen.
- Van belang is dat er per geval goed advies wordt ingewonnen. Expertise van de leveranciers is hierbij van belang, zij kunnen ook zorgen wegnemen.

5. Ontzorgen

In onze matrix hebben we nog een analyse van de middelen toegevoegd die de inwoners ontzorgen in de klantreis. In de middenmatrix zijn de volgende middelen geanalyseerd:

- De groene zone
- Buurkracht
- Woningabonnement
- Intermediaire (Susteen, WUJW)
- LEC's

Analyse

Strengths	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • Minder processtappen voor woningeigenaren en dus tijdswinst • Logische aaneenschakeling van de klantreis • Gericht op de doelgroep die het niet zelf wil uitzoeken • Er kunnen per actie grote slagen gemaakt worden. • Vaak gericht op kleine stappen, dus behapbaar voor de inwoner • Vele kleine stappen maken samen een grote stap • Zorgt voor een vermindering van overhead kosten in de uitvoering. 	<ul style="list-style-type: none"> • Deels afhankelijk van de inzet van overheden (met b.v. bewonersbrieven, proceskosten dekken, etc.). • Vraagt vaak een participatieve overheid die durft nieuwe dingen uit te proberen. • Afhankelijk van 1 bedrijf / organisatie (als er maar bij 1 partij wordt aanbesteed). • Regionaal weinig ervaring met commerciële partijen die ontzorging aanbieden. • Sommige partijen zijn alleen actief voor de korte termijn (eenmalige), hierdoor kan geen vertrouwensband worden opgebouwd.
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheid om ervaring op te doen met commerciële partijen die ontzorging aanbieden. • Initiatieven die goed werken kunnen verder uitgebouwd worden • Grote initiatieven bieden een kans om personen met minder vermogen mee te laten doen. • Regionale samenwerking kunnen dit soort processen versterken 	<ul style="list-style-type: none"> • Onevenwichtige afweging tussen commerciële en publieke belangen • De kans op te veel focus op de quick-wins • Vaak geen sprake van langdurige samenwerking. • Onduidelijk of er voor de inwoner ook daadwerkelijk financiële voordelen aan zitten. Echter, ontzorging kan in zichzelf wel een weloverwogen voordeel zijn. • Is er voldoende capaciteit bij bedrijven aanwezig om het ontzorgen ook daadwerkelijk waar te maken (link met de arbeidsmarkt)

Conclusie

- Er zit voldoende potentie in de verschillende ontzorgingstrajecten om hier verder mee door te gaan. Het vraagt wel om een andere houding van gemeenten.
- Komende tijd zijn er in veel gemeenten aanpakken van Winst uit je Woning en/of Buurkracht. Ervaringen hiervan kunnen regionaal worden gedeeld en hiervan kan worden geleerd.
- Tevens moeten de resultaten van dergelijke projecten worden gemonitord; wordt er uiteindelijk extra energie bespaard?
- Kortom: regionale samenwerking en kennisuitwisseling m.b.t. dergelijke ontzorgingstrajecten is van groot belang.

Bijlage 2.1.2: presentatie Inventarisatie

**Inventarisatie
woningbouwcorporaties en
de RES**

Een blik op de kansen en uitdagingen

1.

Inventarisatie

- Doel: inzicht te krijgen in wat er speelt bij de woco's
- Door: uitzetten van vragenlijst bij duurzaamheidscontactpersonen
- Bij: 11 woningbouwcorporaties
- Reacties: 9 van de 11 (circa 82%)
- Geeft de verschillende standpunten weer

3.

Inhoud inventarisatie

- Bezit
- Huidige opgave
- Ambities duurzaamheid
- Realisatie huidige ambities
- Prestatieafspraken
- Huidige projecten
- RES

2.

Algemene informatie

Reactie van:

- Compaan
- Goed Wonen
- Thuis
- Trudo
- Wocom
- Woonbedrijf
- Woonbelang
- WoonInc
- WZZ

Aantal gemeenten per corporatie

4.

Hoe de ambities te realiseren

- Aanbieden van zonnepanelen (3)
- In 2020 starten er nieuwe renovaties (1)
- Sturen op CO₂-uitstoot i.p.v. labels (1)
- Nu vooral inzetten op besparing (3)
- Aansluiten bij bestaande ingrepen (4)
- Jaarlijks nieuwbouw van 400 woningen (1)
- Jaarlijks renovatie van 550 woningen (1)
- Jaarlijks 1 000 woningen van PV voorzien (1)
- Sloop-nieuwbouw opgave

5.

Gedrag

- Aandacht voor een gezond comfortabel en veilig binnenklimaat (1)
- Energiebesparing door verstandig (stook)gedrag. Onder andere door energiecoaches (6)
- Via het duurzaamheidspact (3)
- Via het raamwerk van The Natural Step
- Bij groot onderhoud of renovatie
- Monitor voor bewoners (1)
- Duurzaamheidsavonden voor bewoners (1)

7.

Bezit

	MRE (2019)*
Totale woningvoorraad	245 066
Koopwoning	209 147
Huurloningen	126 100
Waarvan Sociaal	95 012

Type woningen	Bezit van de 9 woco's
Grondgebonden	46.247 (21%)
Appartementen	21.422 (24%)
Overig**	12.340 (15%)
Totaal	80.010

6.

Ambities duurzaamheid

- Afspraken in het sectorconvenant (energieakkoord 2013 label B) (8)
- In 2050 het totale bezit CO₂-neutraal hebben (6)
- Nieuwbouw is NOM (1)
- Nieuwbouw is BENG (1)
- Renovatie moet voldoen aan label B of geschikt zijn voor verwarmen van 55° (1)
- In 2050 aardgasvrij (1)
- Alle labels in 2027 minimaal B (1)
- Maximale betaalbare CO₂ Reductie in 2050 (1)

8.

Sectorakkoord: duurzaamheid

- › 5 van de 9 zijn nu al gemiddeld label B
- › 2 corporaties verwachten op tijd te gaan voldoen
- › Corporaties die niet voldoen geven aan:
  - Niet te willen kiezen voor uitpanden om het doel te halen
  - De komende jaren een versnelling te willen realiseren
  - Nu capaciteitsproblemen te hebben

9.

Prestatieafspraken

- › 8 van de 9 corporaties hebben prestatieafspraken met gemeenten
- › 4 van de 8 hebben ook specifieke afspraken over duurzaamheid
- › Meestal gaan de afspraken niet verder dan de landelijke lijn

11

Prestatieafspraken

- › Er is geen eenduidige mening over regionale prestatieafspraken.
- › Voorstanders geven aan dat het kan zorgen voor:
  - Snellere procedures
  - Lagere kosten dalen
  - Versnelling van de warmtetransitie
  - Bewustwording bij gemeenten
  - Conformiteit van meerdere gemeenten
  - Gezamenlijke opgaven

10

Prestatieafspraken

- › Tegenstanders benoemen:
  - Het gebrek aan reciprociteit op regionaal niveau
  - Het schaalniveau zich niet leent voor een gezamenlijke woonvisie
  - Het zal leiden tot een dwingend systeem en daarmee weerstand organiseert

Opvallend is dat er geen relatie is tussen het aantal gemeenten waarin een corporatie zit en of ze voor- of tegenstander zijn.

12

Huidige projecten: besparen

- › Maximale isolatie en kierdichting bij renovatie (2)
- › Bestaande bouw naar NOM (2)
- › VerLEDt projecten (1)
- › Actief aan de slag met isolatie van gevels/vloeren/daken.
- › Structurele renovatie naar label B (2)
- › Routekaart CO2 neutraal in 2050

13

Huidige projecten: PV

- › 900 pakketten met zonnepanelen plaatsen
- › Plaatsen van een x aantal zonnepanelen per jaar (6)

15

Huidige projecten: Warmte

- › Elektrisch koken (3)
- › Aardgasvrije pilot met infrarood (3)
- › Pilot aardgasvrije wijken (3)
- › Onderzoek haalbaarheid warmtenet
- › Pilot hybride warmte voorziening

14

Huidige projecten: overig

- › Bouwen van bio-based circulaire nieuwbouw (2)
- › Circulair hergebruik
- › Goedkope monitoring voor woco en bewoners
- › Operatie Steenbreek

16

Huidige projecten: Resultaat

- Collectief bewustzijn (bewustwording)
- Duurzame energie (Streven naar CO2-neutraliteit)
- Gesloten kringlopen (circulariteit)
- Natuurlijke stad (biodiversiteit)
- Diversiteit in de enge (CO2) en brede definitie (hierboven) van de duurzaamheidsgedachte

17

Succesfactoren

- Goede communicatie
- Duidelijk intern proces
- SMART afspraken
- Maatschappelijk proces op gang krijgen
- Positieve business case voor bewoners (2)
- Meenemen van bewoners met de plannen (2)
- Koppelen aan natuurlijke momenten
- Durven pionieren
- Wederzijds begrip bij gemeente/woco in warmtestrategieën

19

Risicofactoren

- Te grote resultaten willen nastreven (denk groot, begin klein)
- Te snel resultaat verwachten
- Ontbreken interesse huurder (3)
- Te enge definitie duurzaamheid (ontbreken comfort, te technische insteek etc.) (2)
- Wijzigingen salderingsregeling
- Financiële risico's (kosten vs. baten) (5)
- Financiële kosten warmtetransitie
- Technische aspecten (product niet klaar voor opschaling)
- De huurder als 'proefkonijn'

18

Wat zou u graag nog willen doen?

- Toekomst beeld van de warmte vraag op wijkniveau en mogelijke onbalansen (2)
- Plaatsen van meer PV panelen
- Meer projecten, maar we lopen vast op de capaciteit van Enexis
- Gedrag en bewustwordingsprojecten

20

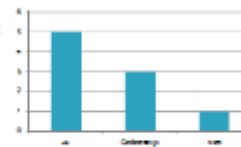
Waar loop je tegen aan bij gemeenten

- Begrip tussen gemeente en woco gaat steeds beter.
- Facilitering gemeente belangrijk, vaak niet mogelijk.
- Bepaalde capaciteit gemeente
- Groot verloop personeel gemeenten
- Bestemmingsplannen
- Ontbreken WTV (of perspectief naar)
- Vergunning en leges
- Grote diversiteit tussen gemeenten
- Sterke focus op haalbaarheid warmtenet
- Verdeelsleutels over subsidies en kosten
- Diversiteit aan snelheden bij gemeenten (en dus capaciteitsvraag richting woco)

21

RES

- Bekendheid RES:

23

RES: verwachtingen/kansen

- Duidelijkheid over de warmtestructuur (7)
- Realisatie van grensoverschrijdende projecten/beleid (2)
- Vuist maken tegen warmte/netwerkbedrijven over kosten verdeling
- Basis voor de gemeentelijke WTV
- Dialoog en leren van elkaar

22

RES: risico

- Onvoldoende houvast voor gemeentelijke WTV
- Focus op een oplossing i.p.v. meerdere oplossingen
- Opgelegd keurslijf
- Onvoldoende draagvlak
- Onvoldoende ambitie (2)
- Andere invulling van de warmteopgave (2)
- Wensdenken
- Te abstract
- Afwenteling van kosten op maatschappelijke huurders (2)
- Te veel vragen van de woco's

24

RES: samenwerking?

- In gesprek blijven
- Gezamenlijke financiële verkenning
- Samenwerken
- Meedenken
- Afstemmen over plannen
- Klankbord

25

Conclusie

- Niet een regionaal beeld die volledig gedragen wordt
- Bijna alle corporaties voldoen aan de landelijke afspraken uit het sectorakkoord
- Ambities voor 2050 zijn hoog
- Er gebeurt al veel in de uitvoering op:
  - Besparing
  - Gebouw gebonden opwek
  - Pilots aardgasvrij
  - Gedrag speelt steeds meer een rol (kans)

27

Conclusie

- Warmte als thema is nog erg onduidelijk
- Gemeenten moeten duidelijkheid creëren richting woco's
  - Investeringsplannen zijn ingewikkeld zonder perspectief
- Het is ook een ingewikkeld proces die woco en gemeente samen moeten doorlopen
- Juist inzetten op de meerwaarde die je voor elkaar kan betekenen
  - Samen oplossingsrichtingen uitwerken
  - Kennisdelen
  - Totale maatschappelijke kosten meenemen
- Hoe gaan we dit verder versterken?

26

Conclusie

- Vooral praktische uitdagingen met de gemeenten
- RES als Black Box
- Verschillende opvattingen over de RES en de rol van de woningbouwcorporatie
- Samenwerking alleen kansrijk als er meerwaarde voor elkaar is

28

Bijlage 2.1.3: uitwerking van de routes

Route 1: direct besparen

Meteen aan de slag kunnen gaan met simpele, snel te realiserende energiebesparende maatregelen. Dit gaat om energiebesparende maatregelen die direct zichtbaar zijn op de energierekening. Vraagt in veel gevallen om een relatief lage investering.

De simpele energie besparende maatregelen zijn in te delen in twee categorieën.

1. Energiebesparing door aanpassing van gedrag
2. Energiebesparing door kleine investeringen in materiaal (LED verlichting, tocht strips, vervanging oude apparatuur etc.)

Voor wie is deze route interessant

- Voor iedereen interessant: met kleine stappen kan al energie worden bespaard. Specifiek interessant voor:
  - Mensen die nog geen plan hebben om hun woning bouwtechnisch te verduurzamen, maar die wel al op korte termijn iets willen doen.
  - Mensen die voornemens zijn te gaan verhuizen, dus geen grote investeringen meer gaan doen in het huis, maar wel energie willen besparen.
  - Mensen met een smalle beurs.

Tips voor deze route

- Wil je je gedrag aanpassen, kijk dan voor tips: [MilieuCentraal](#)
- 'Leer je apparaten kennen. Kijk naar wat er staat. Hoe oud is het. Gebruik b.v. een energiemeter om het energiegebruik van je apparaten te meten. Kijk waar je onderhoud of vervanging verwacht. Bekijk in de folders van je wit, grijs- & bruingoed wat het normale verbruik is (en vergelijk dat met de huidige modellen (denk aan oude koelkast versus nieuwe: soms is vervroegd vervangen heel interessant)).
- 'Leer je woning kennen': loop door je woning en kijk of je al tocht strips, radiatorfolie, waterbesparende douchekop, brievenbusborstel etc. hebt.
- Laat een energiescan maken van je huis. Dit maakt duidelijk op welke plekken je warmte verliest.
- Indien nodig: win meer informatie in door websites zoals MilieuCentraal te bezoeken of vraag advies van je lokale energie coöperatie.
- Onderzoek wat voor lokale en landelijke regelingen/acties er zijn voor energiebesparende maatregelen. Dit kan financieel voordeel opleveren.
- Maak een lijst van wensen en een tijdpad waarin je je wensen zou willen realiseren. Onderzoek de haalbaarheid: kijk of je inzicht in kosten en baten kunt krijgen.

Tips voor vervolgroute

Als je deze route hebt doorlopen en verder wil gaan met energiebesparingsmaatregelen: maak met het advies van de energiecoach of adviseur opnieuw een overweging. Wil je met grotere maatregelen aan de slag en weet je b.v. al wat je wilt? Of wil je eerst je opties verkennen? De overweging maakt duidelijk welke vervolgroute u kunt kiezen. Zie stroomschema.

Route 2: Recht op het doel af

Ik wil op korte termijn, grotere stappen kunnen zetten die direct resultaat opleveren in de vorm van een lagere energierekening en/of meer comfort in het huis. Dit kan aan de hand van verschillende maatregelen zoals: isoleren, zonnepanelen, isolerend glas of vergelijkbaar. Ik weet al welke maatregel ik wil nemen.

Voor wie is deze route interessant

- Voor iedereen die weet wat voor stap ze willen zetten in het verduurzamen/aanpassen van hun woning.
- Voor iemand die één of meerdere maatregelen wil uitvoeren.
- Voor mensen die technische aanpassingen aan hun woning moeten doen vanwege vervanging/onderhoud.

Tips voor deze route

- Kijk naar de onderhoud staat van je woning. Wat wil je vervangen of onderhouden, kun je daarbij gelijk jouw gekozen maatregel nemen, of is het slimmer deze uit te stellen?
- Denk hierbij ook na over hoe tevreden je bent over comfort en gebruik van de woning, wat zou je willen verbeteren en wat heeft prioriteit? Sluit jouw gekozen maatregel door op aan?
- Heb je een (oudere) CV-ketel die je wil vervangen? Bedenk of je je woning al aardgasvrij kan en wil verwarmen. Kan dit nog niet, bekijk dan de mogelijkheden voor een nieuwe HR-ketel. Vraag ook bij de gemeente naar de plannen voor het aardgasvrij maken van je wijk. Als dit al op korte termijn is, moet je je bedenken of het nog de investering in een CV ketel waard is.
- Wil je je dak isoleren? Bekijk of je je dak van binnen of buitenuit wil isoleren. Wil je je dak van buitenuit isoleren, bekijk dan eerst of je dakbedekking aan vervanging toe is. Als deze net nieuw is, moet je wellicht je maatregel uitstellen of je dak van binnenuit isoleren.
- Wil je je muren isoleren? Onderzoek dan wat voor isolatie mogelijk is. Heeft u bijvoorbeeld spouwmuren? Dan kunt u die isoleren. Er bestaat ook de mogelijkheid om muren aan de binnenkant of buitenkant te isoleren, dit is minder laagdrempelig dan het isoleren van de spouwmuur.
- Vloerisolatie, doe eerst een check of u een kruipruimte heeft. Deze kunt u eventueel gebruik om uw vloer te isoleren. Wilt u weten wat andere mogelijkheden zijn? Bekijkt u dan de pagina over Vloerisolatie op Milieucentraal. Hier krijgt u advies op maat.
- Wil je je huis aardgasvrij verwarmen, dan is een warmtepomp een goede optie. Let wel op, een warmtepomp kunt u niet zomaar toepassen. Omdat een warmtepomp op lage temperatuur verwarmt, moet uw huis goed geïsoleerd zijn. Voor meer informatie over de verschillende warmtepompen die er zijn kunt u kijken op MilieuCentraal.
- Wil je zonnepanelen op je woning? Doe eerst de toets op b.v. zonatlas.nl of milieucentraal.nl om te kijken hoeveel zonnepanelen er op uw dak mogelijk zijn. Onderzoek of er in uw buurt acties lopen voor zonnepanelen en of dit een mogelijk prijsvoordeel voor u oplevert. Laat ook inventariseren wat uw gebruik is en hoeveel zonnepanelen u nodig heeft om uw eigen gebruik op te wekken. Lees van te voren ook meer over de voorwaarden voor de salderingsregeling. Let op: door de hoge vraag naar zonnepanelen kan de levertijd langer duren.
- Wil je isolerend glas in je woning? Bekijk waar er warmtelekken zitten, sluiten bijvoorbeeld de kozijnen goed aan op de muur? Zo niet, dan loont het om deze ook meteen te vervangen. Ook als je houten kozijnen rotten is het verstandig deze ook meteen te vervangen..
- Let goed op dat een goede ventilatie van het huis belangrijk is voor uw gezondheid. Indien u isolerende maatregelen neemt, bekijk dan ook of een ventilatiesysteem nodig is.
- Win advies in over de maatregel die je wil nemen op websites als MilieuCentraal.
- Win advies in bij je energie coöperatie, het Energiehuis of een commerciële partij over de maatregel die je wil nemen. Vraag bij verschillende partijen offertes op en vergelijk deze met elkaar. Voor adviserende partijen over isoleren kunt u ook kijken op www.wij-isoleren.nl

- Maak gebruik van lokale , provinciale en landelijke acties en subsidieregelingen. Voor meer informatie, neem contact op met uw gemeente of kijk op de website van RvO.
- Onderzoek wat voor financieringsmogelijkheden je bank/hypotheek biedt. U kunt ook kijken naar een energiebespaarlening.

Tip voor vervolgroute

Als je deze route hebt doorlopen kun je op een later moment besluiten om nog een maatregel te nemen om je woning verder te verduurzamen. Je kunt als vervolg ook overwegen de stap te nemen naar bijvoorbeeld aardgasvrij, of energie neutrale woning. Dit kan via route 7.

Route 3: Rustig oriënteren

Je denkt na over je woning en stelt jezelf een aantal vragen. Wil je naar een woning zonder aardgas? Wil je dat op korte termijn of over een jaar of tien? Wil je een woning die meer comfort biedt bij een lagere gasrekening? Wellicht moeten er zaken worden aangepakt (onderhoud). Je hebt tijd om je te goed te oriënteren. Energiehuis Helmond kan je daarbij helpen. Maak een afspraak!

Doel van deze route is: het maken van een (stappen) plan voor de toekomst. Daarvoor moet je eerst je woning goed leren kennen. Als je dat goed in beeld hebt, kun je (stappen)plan maken voor de woning voor de komende jaren. Je kunt zelfs verschillende scenario's uitwerken.

Voor wie is deze route interessant

- als je niet gelijk aan de slag wilt, maar tijd wilt nemen om tot goede afwegingen te komen;
- als je nadenkt over de toekomst en er rekening mee houdt dat de levering van aardgas op termijn niet meer vanzelfsprekend is;
- als er zaken in je huis aan groot onderhoud of vervanging toe zijn (CV ketel, dakbedekking, kozijnen)
- verbeteringen of aanpassingen aan je woning wilt realiseren (meer comfort, meer ruimte, ander gebruik van de ruimte)
- als je wilt weten wat nieuwe oplossingen en technieken voor jouw kunnen betekenen

Tips voor deze route

- benoem heel precies wat je beweegt voor deze oriëntatie en wat je doel is: wil je iets doen aan het milieu, wil je met besparen met maatregelen die zich redelijk terugverdienen, wil je meer comfort, wil je energieneutraal zijn, wil van het aardgas af. En welke termijn wil je overzien?
- 'leer je woning kennen': verzamel eerst gegevens van je woning en je energiegebruik: denk aan bouwtekeningen (*), jaarnota's energiegebruik, inventariseer waar je onderhoud of vervanging verwacht;
- vind je het lastig om je eigen woning te leren kennen? Laat een energiecoach of een onafhankelijk professioneel adviseur je woning goed bekijken, en vraag tips voor verbetering;
- heb je besloten iets aan te gaan pakken? Kijk dan ook naar het wijkplan van de gemeente voor de warmtetransitie in jouw wijk;
- maak een lijst van wensen en een tijdpad waarin je je wensen zou willen realiseren. Hang hier indien wenselijk termijnen aan vast.
- onderzoek de haalbaarheid: kijk of je inzicht in kosten en baten kunt krijgen
- laat indien mogelijk een warmtebeeldopname van je woning maken
- oriënteer je op mogelijkheden voor subsidie en financiering, mede op basis van je budget en de subsidie-mogelijkheden

Informatie

- overzicht kosten en besparingen Milieu Centraal (beschikbaar voor elk woningtype)
- informatie over mogelijke maatregelen van Milieu Centraal

Tips voor vervolgroute

- route 2 voor je uitvoering van maatregelen in eigen regie
- route 4 voor als je ontzorgt wil worden
- route 5 als je het samen met je buurt/buren wil oppakken

Relevante activiteiten Energiehuis Helmond

- thema-avond: analyse en toekomstplan voor je woning (zie agenda)

Route 4: het gemak van ontzorgd worden

Wat is het doel van deze route?

Het verduurzamen van je woning en daarin ontzorgd worden. (gedeeltelijk) ontzorgen betekent dat je zelf niet al het werk hoeft te doen, maar een of enkele stappen uitbesteedt. Een derde partij regelt een energieadviseur, een overzicht van je energiegebruik, een inventarisatie van de maatregelen die je aan je woning kunt treffen en vraagt hier offertes voor op.

Diverse organisaties kunnen hierin ondersteunen, door b.v. het aanbieden van grootschalige inkoopacties of het maken van een totaalplan voor jouw woning. Sommige organisaties bieden ook financieringsmogelijkheden bij de te nemen maatregelen aan.

Voor wie is deze route interessant

- Voor mensen die houden van gemak.
- Voor mensen die wel willen verduurzamen, maar het zelf niet goed kunnen of willen regelen.
- Voor mensen die willen verduurzamen, maar die zelf weinig kennis hebben van hoe ze dit kunnen doen.

Tips voor deze route

- Zoek naar partijen die het ontzorgingstraject kunnen uitvoeren, of vraag bij de gemeente en energiecoöperatie om tips. Sommige energiecoöperaties bieden ook een ontzorgingstraject aan.
- Bepaal van tevoren je budget. Wat heb je maximaal beschikbaar voor het verduurzamen van je woning?
- Vraag meerdere offertes op voor partijen die het ontzorgen aanbieden. Lees over de ervaringen van andere huiseigenaren met de verschillende partijen op het internet.
- Niet genoeg budget? Bekijk de mogelijkheden voor een energiebesparingslening. Of bekijk eventuele mogelijkheden bij een energy service company (bieden maatregelen i.c.m. financiering)
- Maak gebruik van lokale, provinciale en landelijke acties en subsidieregelingen zoals de SEEH.

Tip voor vervolgroute

Als je deze route hebt doorlopen kun je overwegen op een later moment nog een maatregel aan je huis te treffen (route 2, 4 of 5), of om de stap te nemen naar bijvoorbeeld aardgasvrij, of energie neutrale woning. Dit kan via route 7.

Route 5: Samen met de buren of buurt

Wat is het doel van deze route?

Je wil verduurzamen, maar je wil het niet alleen doen. Je onderzoekt/vraagt of je buren of buurt mee willen doen.

Of je wil verduurzamen en hoort van een initiatief dat in de buurt speelt ten aanzien van het verduurzamen van de woning.

Voor wie is deze route interessant

- Voor mensen die wel willen verduurzamen, maar het zelf niet goed kunnen of willen regelen
- Voor mensen die willen verduurzamen, maar die zelf weinig kennis hebben van hoe ze dit kunnen doen.
- Voor mensen die het prettig en handig vinden om het samen op te pakken. "Samen staan we sterker en weten we meer dan alleen".
- Soms ontstaat er de noodzaak om iets samen op te pakken, b.v. als je het dak wil vervangen en isoleren en je woont in een 2-kapper.
- Voor mensen die willen verduurzamen en het buurtgevoel willen versterken.

Tips voor deze route

- 'Leer samen de woning kennen': verzamel eerst gegevens van jullie woningen en energiegebruik: denk aan bouwtekeningen (*), jaarnota's energiegebruik.
- Inventariseren wat voor mogelijke initiatieven zijn er om samen zoets op te pakken. Vraag bij je gemeente of er al zulke initiatieven lopen waarbij je bijvoorbeeld kunt aansluiten.
- Als je wensen hebt om je woning te verduurzamen, deel het met de buurtvereniging/wijkraad. De buurtvereniging/wijkraad kan inventariseren wie nog meer interesse heeft. Indien er een Lokale Energie Coöperatie is, vraag van na voor soortgelijke initiatieven
- Welke maatregelen wil je nemen? Oriënteer je hier op. Voor meer informatie over maatregelen zie route 2.
- Laat een energiescan maken van jullie huizen.
- Bepaal per woning tot hoever je wil verduurzamen en zoek de overeenkomsten. Maak een lijst van wensen, kijk waar de overeenkomsten in de wensen zijn. Maak een tijdpad waarin jullie willen verduurzamen. Onderzoek de haalbaarheid: kijk of je inzicht in kosten en baten kunt krijgen.
- Vraag bij verschillende partijen offertes op en vergelijk deze samen met elkaar.
- Jullie kunnen advies in winnen bij de energiecoöperatie of andere, commerciële partijen.
- Gebruik maken van lokale, provinciale en landelijke acties en subsidieregelingen zoals de SEEH.

Tip voor vervolgroute

Als je deze route hebt doorlopen kun je overwegen om vervolgstappen individueel te zetten (route 2). Je kunt ook samen met je buren bepalen wat jullie als volgende stap zien, willen jullie nog een maatregel nemen (nog een keer route 5)? Het kan ook ambitieuzer, samen of alleen de stap nemen naar bijvoorbeeld aardgasvrij, of energie neutrale woning. Dit kan via route 7.

Route 6 Eigen oplossingen

Jouw ultieme doel: je woning verduurzamen op jouw eigen manier. Met oplossingen die je zelf bedenkt en zelf en/of met hulp van installateurs uitvoert. Volg je deze route, dan kan Energiehuis Helmond je helpen als 'sparring partner' en bij het vinden van informatie.

Voor wie is deze route interessant?

Ben je een autonome, eigenzinnige, avontuurlijke en creatief persoon met een behoorlijke bouwkundige en installatietechnische kennis die graag de eigen wensen realiseert op basis van eigen inzichten? Dan is dit jouw route. Het gaat je om unieke oplossingen voor jouw woning, iets als terugverdiendtijd is minder belangrijk.

Welke bestemmingen zijn er?

- jouw woning van het aardgas af
- jouw woning zuiniger, energieneutraal of 'nul op de meter'

Tips voor deze route

- denk goed na over jouw drijfveren. Wat wil je bereiken en waarom. Maak dat expliciet. En bepaal welke investering je daarvoor nodig hebt;
- investeer in het laten maken van een professionele scan van jouw woning en in een professioneel advies. Een professional ziet wellicht meer of let op andere dingen dan jijzelf/ Wat je ook doet, zorg eerst dat je de eigenschappen van jouw woning goed in beeld hebt;
- toets je eigen kennis en inzichten. We spreken regelmatig mensen die niet de volledige of niet de juiste informatie hebben over maatregelen of installaties die ze willen gaan toepassen. En die daarmee niet de beste keuzen maken;
- baseer je aanpak altijd op de Trias Energetica: begin (1) met het beperken van de energievraag (isoleren, glas, aanpak warmtelekken), ga na waar en hoe je duurzame energie kunt inzetten en zorg voor efficiënte installaties;
- besteed aandacht aan ventilatie. In een bestaande woning is ventilatie vaak niet op orde. Ga je beter isoleren en kieren dichtzetten, dan kan het klimaat in de woning onder de maat raken;
- oriënteer je op mogelijkheden voor subsidie en financiering.

Informatie

- handboek 'eerst isoleren en dan een warmtepomp' – ir. Jan Tessel (inkijkexemplaar bij Energiehuis Helmond);
- informatie afzonderlijke maatregelen: zie route 2;
- kenniscentrum ISSO: Vademecum Energiebewust Ontwerpen van Nieuwbouwwoningen, met veel info die ook bruikbaar is voor oplossingen in bestaande woningen;
- warmtepompplan: onafhankelijk platform met onder meer TNO en ISSO als kennispartners.

Relevante activiteiten Energiehuis Helmond

- thema-avond: analyse en toekomstplan voor je woning (zie agenda)

Route 7 Direct vergaand verduurzamen

Je hebt een flinke ambitie: je wilt je woning verbeteren en/of uitbouwen. Je wilt daarbij de woning ook vergaand energiezuinig of zeer duurzaam maken. Dat kan! Op verschillende manieren, met verschillende bestemmingen. Energiehuis Helmond kán helpen met het vinden van de juiste informatie en kan met je meedenken.

Voor wie is deze route interessant?

- als je een woning aankoopt waar je lange tijd wilt gaan wonen, of als je al een woning hebt en daar langer wil blijven wonen
- als je meer comfort wilt in je woning of een gezonder binnenklimaat
- als je je energierekening omlaag wilt brengen en beheersbaar wilt houden
- als je plannen hebt voor aanpassingen in je woning: werk- of slaapkamer op zolder, vervangen vloerbedekking woonkamer, woning uitbouwen etc.
- als je je woning wilt verwarmen zonder aardgas

Welke bestemmingen zijn er?

- zeer energiezuinig | energieneutraal | energieleverend: focus op energie
- nul op de meter: woning met jaarlijkse energierekening van € 0,00
- ecologisch/natuur inclusief verbouwen: verduurzamen met natuurlijke materialen, groene daken, opvang van regenwater
- circulair verbouwen: accent op hergebruik van materialen

Vorbereiding

- Denk goed na over welke bestemming je wilt bereiken. Wat is je doel? Wat zijn je drijfveren? Leg je de focus op energie, wil je ook verantwoord / duurzaam materiaalgebruik?
- Informeer bij de gemeente wat het warmteplan voor jouw wijk is. Gaat – als alternatief voor levering van aardgas - worden ingezet op levering van warmte of is de verwachting de oplossing gezocht gaat worden in elektrische systemen (warmtepomp)?
- Breng voor je zelf in kaart op welke punten je de woning wilt verbeteren. Denk niet alleen na over de ruimte en uitstraling, maar ook over comfort, binnenklimaat, energierekening en misschien zelfs wel de rolstoeltoegankelijkheid (levensloopbestendigheid)?
- Denk na over hoe je te werk wilt gaan. Wil je zelf de regie voeren of wil je liever ontzorgd worden? Je kunt natuurlijk globale ideeën aan een aannemer voorleggen, maar je kunt ook een adviseur of ontwerper inschakelen. Ga in alle gevallen goed na of ze kennis en ervaring hebben in het verduurzamen. Dat ze meer kunnen dan verbouwen voor een mooie uitstraling.
- Overweeg in een vroegtijdig stadium een professionele energieadviseur in te schakelen die met jou en je ontwerper of aannemer mee kan denken.
- oriënteer je op mogelijkheden voor subsidie en financiering

Tips voor deze route

- Kies altijd voor zeer goede isolatie, HR++ of zelfs drievoudig glas en optimale kierdichting. De eerste stappen voor een energiezuinige woning. Kijk bij SEEH of je in aanmerking kunt komen voor subsidie.
- Denk na over de toekomst: op termijn zal geen aardgas meer worden geleverd. Dat kan best nog lang duren, maar bereid de woning vast voor. Pas als het even kan bijvoorbeeld het verwarmingssysteem aan. Realiseer een systeem dat warmte afgeeft op lage temperatuur (35°): vloerverwarming en/of lage temperatuurconvectoren. Je bent dan voorbereid op nieuwe verwarmingstechnieken als de warmtepomp.
- Investeer in goede ventilatie. Een gezond binnenklimaat is belangrijk. Er zijn nieuwe technieken om goede ventilatie in bestaande woningen te krijgen.
- Investeer in zonnepanelen, zeker als je het dak gaat aanpakken.
- Maak als het even kan een technische ruimte waar je nu of in de toekomst de benodigde installaties kunt plaatsen.
- Oriënteer je op mogelijkheden voor subsidie en financiering

Adviseurs en bedrijven

- overzicht professionele energieadviseurs
- overzicht ontzorgers: zie route 4

Informatie

- handboek 'eerst isoleren en dan een warmtepomp' – ir. Jan Tessel (inkijkexemplaar bij Energiehuis Helmond)
- informatie afzonderlijke maatregelen: zie route 2

Tip voor vervolgroute

- PM

Relevante activiteiten Energiehuis Helmond

- thema-avonden isoleren | zonnepanelen | warmtepomp (zie agenda)

Route 8 Nieuwbouw

Met nieuwbouw anno 2020 realiseer je op een woning zónder aardgas. Want wanneer gebouwd wordt op een nieuwe kavel dan zal daar geen aansluiting voor aardgas meer komen. Voor nieuwbouw geldt ook: de nieuwe woning moet voldoen aan de eisen van het Bouwbesluit. Anders wordt geen vergunning voor de bouw verleend (omgevingsvergunning). Het Bouwbesluit kent – naast eisen ten aanzien van constructie en (brand) veiligheid - eisen ten aanzien van energie (EPG), materialen (MPG), en ventilatie. Er is een breed scala aan bouwkundige maatregelen en installatieoplossingen beschikbaar om aan de eisen te voldoen. Maar welke oplossingen hebben jouw voorkeur? De routebeschrijving geeft inzicht in de mogelijkheden maar begint met tips voor de voorbereiding.

Voor wie is deze route interessant?

- voor mensen die zelf opdracht (gaan) geven voor een nieuw te bouwen woning;
- voor mensen die een nieuw te bouwen (gaan) kopen van een aannemer of projectontwikkelaar;
- voor mensen die deelnemen aan een project met collectief opdrachtgeverschap (CPO).

Welke bestemmingen zijn er?

Bij nieuwbouw zijn verschillende bestemmingen mogelijk:

- een woning die ‘gewoon’ voldoet aan de eisen van de wetgeving (Bouwbesluit);
- een woning die uitdrukking geeft aan een specifieke benadering van duurzaamheid: energieleverend, duurzaam, circulair, Cradle to Cradle, ecologisch, houtskeletbouw, bouwen Passivhaus Bouw;
- aanvullend of in combinatie met een specifieke benadering kan je nieuw te bouwen woning ook uitblinken op gebied van bijvoorbeeld rolstoeltoegankelijkheid en gezondheid.

Cradle to Cradle geïnspireerde woning in Someren

Gemeente Someren zet flinke stap in duurzaamheid in woonwijk Groote Hoeven. Met een statiegeldregeling wordt gestimuleerd om circulair te bouwen. Met de circulaire voorbeeldwoning voegt de gemeente zelf daad bij het woord. Deze woning is door 2.0 Architecten ontworpen en bevat vele C2C gecertificeerde materialen.

Mail naar demo-woning@someren.nl voor een afspraak of bel (0493) 494 888.

Als je zelf of met een collectief opdracht geeft:

- denk na over het resultaat dat je wilt bereiken;
- kies een architect met ervaring in duurzaam / energiezuinig bouwen; vraag naar haar of zijn opvattingen, kennis en ervaring;
- maakt de architect zelf de berekeningen voor energie (EPG) en materialen (MPG) of besteed hij deze uit (allebei prima, maar handig om te weten);
- zet ‘energie’ op de agenda van de eerste besprekingen over het ontwerp: welke keuzen zijn mogelijk, welke oplossingen hebben de voorkeur?;
- kies – als het even kan – voor de plaatsing van zonnepanelen (zelf eigen elektriciteit opwekken) en bespreek op welke manier zonnepanelen mooi kunnen worden verwerkt in het ontwerp
- dring er op aan vroegtijdig – fase schetsontwerp - een eerste EPG berekening te kunnen inzien. Zo’n berekening kun je gebruiken om het effect van alternatieven te zien (wat is het effect als je bijvoorbeeld voor drie-laags glas kiest).

Tips voor deze route

- maak een afspraak bij Energiehuis Helmond voor een uitgebreide verkenning van de route en keuzemogelijkheden;
- streef naar hoge isolatiewaarden: de woning wordt maar één keer gebouwd, isolatie kan niet worden aangepast (dus nu heb je de kans);
- oriënteer je in ieder geval op de volgende zaken:
  - op welke manier wordt – zonder aardgas - in verwarming voorzien? Verdiep je in warmtepomp-opties en lage-temperatuurverwarming;
  - verdiep je in de mogelijkheden voor ventilatie (ventilatie is belangrijk, er zijn verschillende systemen);
  - kijk naar de optie: warmterugwinning uit douchewater (levert veel winst op

Financiering en subsidies

- voor nieuwbouw is géén subsidie voor isolatie of voor een warmtepomp beschikbaar;
- veel banken hebben een gunstige hypotheek voor duurzaam bouwen

Informatie

- Kennis instituut ISSO biedt met het Vademecum Energiezuinige Nieuwbouw veel inzichtelijke informatie over alle bouwkundige- en installatietechnische mogelijkheden. Ook interessant voor architecten en installateurs.
- Gemeenten in de regio hebben beschikking over de software van GPR Gebouw. Zij kunnen particuliere bouwers toegang geven tot deze software. GPR Gebouw geeft inzicht in de duurzaamheid van een woning op vijf thema's: energie, materialen, gezondheid, gebruikskwaliteit en toekomstwaarde. Best interessant. Meer weten? Neem contact op met Energiehuis Helmond.

Financiering en subsidies

- subsidie voor isolatie: regeling Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (SEEH)
- subsidie voor warmtepomp en zonneboiler: ISDE
- subsidie groene daken: Helmond
- gemeentelijke duurzaamheidslening: Helmond [[link](#)]
- duurzaamheidslening Nationaal Energiebespaarfonds [[link](#)]

Bijlage 2.1.4: Schema 8 routes

